

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК

Національного
авіаційного університету

ФІЛОСОФІЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Збірник
наукових праць

1(17) 2013

Київ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО
АВІАЦІЙНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ФІЛОСОФІЯ

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

№ 1 (17) 2013

КИЇВ

УДК [1+168.522] (082)

Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія:
Збірник наукових праць. – Вип. 1 (17). – К.: НАУ, 2013. – 152 с.

Збірник наукових праць містить результати досліджень з актуальних проблем філософії та культурології.
Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Л. Г. Дротянко, доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії
(Національний авіаційний університет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

В. І. Онопрієнко, доктор філософських наук, професор,
заступник головного редактора
(Центр досліджень науково-технічного потенціалу та
історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України);

В. В. Лях, доктор філософських наук, професор
(Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України);

І. І. Тюрменко, доктор історичних наук, професор
(Національний авіаційний університет);

О. П. Полисаєв, доктор філософських наук, доцент
(Національний авіаційний університет);

А. М. Фоменко, кандидат філософських наук, доцент
(Національний авіаційний університет).

М. І. Хилько, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет).

Рекомендовано до друку

Вченою радою Національного авіаційного університету.
Протокол № 4 від 24 квітня 2013 року.

Зареєстровано

Державним комітетом телебачення і радіомовлення України.
Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації. Серія КВ № 9157 від 15.09.2004 р.

Атестовано

Вищою атестаційною комісією України.

Постановою Президії ВАК України від 19.01.2006 р. № 2-05/1.
Збірник зареєстровано як фахове видання з філософських наук.

Постановою Президії ВАК України від 18.11.2009 р. № 1-05/5.
Збірник внесено до нового переліку наукових фахових видань України.

Адреса редакційної колегії

03680, Київ-58, проспект Космонавта Комарова, 1.
Корпус № 8, ауд. 1003. Тел. (044) 406-74-01
web-сторінка: <http://sophia.nau.edu.ua>; *e-mail:* filosof@nau.edu.ua

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ

<i>Дротянко Л.Г.</i> Масова культура і масова свідомість в умовах глобалізації.....	5
<i>Дуцяк І.З.</i> Аналіз меж застосовності родо-видових дефініцій.....	9
<i>Конотоп Л.Г., Васильєва І.В.</i> Методологія дослідження суб'єктивності в німецькій традиції філософування	13
<i>Синяков С.В., Сластенко Е.Ф.</i> О модернизации истории: (уроки дискуссии 60-70 гг. XX ст. в западной философии и методологии истории).....	17
<i>Чорноморденко І.В., Карпінський Ю.В.</i> Особливості взаємодії особистості та суспільства в епоху глобалізації: український контекст	22
<i>Іщук Н.В.</i> Антропологічні аспекти Інтернет-комунікацій.....	26
<i>Кошетар У.П.</i> Суїцид та евтаназія як проблеми сучасної етики.....	30
<i>Кравченко А.П.</i> Правовий процес регулювання суспільного буття в сучасному українському суспільстві	35
<i>Крохмаль Н.В.</i> Соціальний метаболізм: загальні основи формування	40
<i>Литовченко І.В.</i> Формування електронної культури в умовах інституалізації інформаційної сфери суспільства	45
<i>Онопрієнко М.В.</i> Технічні знання і науки в контексті промислової революції: методологічний аспект	48
<i>Пода Т.А.</i> Віртуальний простір політики і особливості комунікації в ХХ столітті: соціально-філософський аналіз	52
<i>Сабадуха В.О.</i> Концепція чотирьох рівнів розвитку сутнісних сил людини як методолого-теоретична основа сучасної філософської антропології	55
<i>Сідоркіна О.М.</i> Соціально-філософський аналіз релігійної свідомості в сучасному суспільстві	59
<i>Сухова Н.М.</i> Проблема вибору людини у добу глобалізації	63
<i>Черноног Р.А.</i> Соціально-етичний потенціал егоїзму та індивідуалізму	67
<i>Шоріна Т.Г.</i> Логічні та методологічні виміри природи ідеального	71
<i>Ченбай Н.А.</i> Технічний університет в інформаційну епоху: проблема автономії (соціально-філософський аналіз)	74
<i>Ягодзінський С.М.</i> Природа як концепт мережевого суспільства	77
<i>Сабадуха О.В.</i> Соціально-філософський аналіз відповідальності в умовах глобалізованого світу.....	81
<i>Угляр Я.Ю.</i> Скотизм, томізм та їх рецепція у філософії І. Гізеля	84
<i>Шарко О.В.</i> Чи є неясність вищого порядку псевдопроблемою?	88

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

<i>Голозубов А.В.</i> Взаимодействие родоплеменной и христианской парадигм в интерпретации эпических героев.....	93
<i>Онопrienко В.И.</i> Трансформация идеи университета в современном обществе.....	97
<i>Загрийчук І.Д.</i> Особистісне буття на межі національних культур	101
<i>Антіпова О.П.</i> Людиновимірність штучної мови в умовах культури інформаційної ери.....	105
<i>Годованець Н.І.</i> Ашаритська школа каламу.....	109
<i>Іщук С.М.</i> Інформаційна «архітектура» Інтернет-комунікацій	112
<i>Кадникова Л.В., Мокляк Л.И.</i> Философские науки в системе образования культуры постмодерна	116
<i>Матюхіна О.А.</i> Львів – центр ренесансної культури України.....	120
<i>Ороховська Л.А.</i> Роль медіакультури в процесі формування толерантності у глобалізованому світі	125
<i>Петрушкевич М.С.</i> Різновиди релігійної комунікації: культурологічний аналіз.....	129
<i>Скиба О.П.</i> Соціокультурний аспект сучасних наукових комунікацій.....	134
<i>Азнакаєва Е.М.</i> Філософські концепції інституціоналізації бібліотек	137
<i>Живага О.В.</i> Вища освіта в процесах глобалізації (філософський аналіз)	141
<i>Кононенко О.В.</i> Масова культура в дискурсі постмодерну	144

прошлого. "Есть еще более утонченное разделение, которое является еще более искусственным: привычка вписывать историю в смиренную рубашку монархической или президентской моделей" [11, с. 46]. Таким образом, мы пишем: эпоха Людовика XIV или Наполеона, эпоха Джефферсона или эпоха Франклина Рузвельта [11, с. 46].

Глобализация исторического развития актуализирует выделение ключевых эпох и периодов в развитии социума и вынуждает историков принимать определенные исследовательские парадигмы, чтобы успешно решать стоящие перед ними задачи. Заметно меняется и сам образ мышления историка: его усилия должны быть направлены на выявление внутренней противоречивости исторического источника, содержащей элементы проекций скрытых смыслов. Многочисленные исследования, осуществляемые на макроуровне, сменяются поколением мультипликационных разработок, выполняемых на микроуровне, а сама история представляется набором рассказов и интерпретаций. Отсюда и желание историков использовать инновационные методы исследования, такие как психоисторические, лингвистические, метод аналогии, компаративный подход, используемые на уровне микроисторического анализа.

В последней четверти XX века в историографии возобладало ироническое отношение к проблеме смысла истории. В результате большие исторические схемы, как формы раскрытия логической ипостаси исторической истины, были дискредитированы. В 2000 г. на XIX Всемирном конгрессе историков в Осло в докладах П.Сида и К. Лойда было предложено отказаться от старых картин истории, перейти от политической и социальной истории к историческим описаниям человеческого мира во всей его сложности. Немного позднее, даже в рамках концепции глобальной истории, возникло понимание того, что представление об истории в целом

формируется при помощи локальных культурных призм, которые создают множество изображений, отражающих разнообразие мировых культур.

Выводы

Поднятые в нашем исследовании проблемы, создают хорошую основу для планирования и осуществления методологических разработок при помощи философии истории, знания эволюции исторической мысли, опыта конкретных исторических исследований. При написании исторических трудов недопустима политизация исторической науки, и исторические исследования должны отвечать требованиям научной объективности, а также базироваться на многовариантной методологической основе. Интерпретация исторического материала должна учитывать как национальные и политические интересы, так и общечеловеческие ценности.

Список литературы

1. G. Elton. The Practice of History – London, 1967. – 178 p.
2. H. Myers. Systematic Pluralism. – Ithaca, 1995, p. 181 – 187.
3. M. Mandelbaum. Historical Explanation: the Problem of «Covering Laws». // «History and Theory», 1961, vol. 1, N 3, p. 231-237.
4. Шидер Т. Различия между историческим методом и методом социальных наук. – М.: ИНИОН, 1970. – 23 с.
5. Сестан Э. История событий и история структур. – М.: ИНИОН, 1970. – 20 с.
6. Hughes H.S. History as art and as Science. – New York – Evanston – London, 1964 – 118 p.
7. Dozer D. History as Force. // "Pacific Historical Review", vol. XXXIV, N 4, p. 378-386
8. A. Stern. Philosophy of History and the Problem of Values. – Mouton-s-Gravenhage, 1962. – 248 p.
9. G. Ritter. Scientific History, Contemporary History and Political Science. // «History and Theory». vol. I. 1961, N 11, p. 262 – 270.
10. H. Butterfield. History as the Emancipation from the Past. – London, 1956.- 120 p.
11. Commager H.S. Nature and Study of History. – Columbus, Ohio, 1966. – 160 p.
12. Beard C.A., Smith G.H.E. The Open Door at Home. – New York: The Macmillian Company, 1965. – 331 p.

С. В. Сиянков, Е. Ф. Сластенко

ПРО МОДЕРНІЗАЦІЮ ІСТОРІЇ: (УРОКИ ДИСКУСІЇ 60-70 РР. В ЗАХІДНІЙ ФІЛОСОФІЇ І МЕТОДОЛОГІЇ ІСТОРІЇ)
У статті аналізуються ціннісно-нормативні аспекти історичного пізнання, проблеми історичної інтерпретації, політико-ідеологічної обумовленості і істинності історичного знання, співвідношення історії і сучасності.

S. Siniakov, E. Slastenko

ABOUT THE MODERNISATION OF HISTORY
(THE LESSONS OF DISCUSSION IN 60-70 YEARS IN WESTERN PHILOSOPHY AND THE METHODOLOGY OF HISTORY)
The article is devoted to the analysis of value-normative aspects of historical cognition: the problems of historical interpretations, political and ideological substantiation and truthfulness of historical knowledge, coincidence of history and present time.

УДК 1:316.3+141.7

І. В. Чорноморденко, д-р філос. н., проф.
Ю. В. Карпінський, здобувач

ОСОБЛИВОСТІ ХАРАКТЕРУ ВЗАЄМОДІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Київський національний університет будівництва і архітектури

Стаття присвячена дослідженню питань взаємовідносин та взаємодії «людина-людина» та «людина-суспільство» в сучасну епоху глобалізації. Акцентується увага на запропонованих В. І. Вернадським засобах їх вирішення.

Вступ

Буття окремої людини впродовж її життя розгортається в різноманітних вимірах, що тісно переплітаються, формуючи таким чином саму особистість.

Не менш важливим є те, що цей внутрішній світ постійно стикається з іншими світами, що з одного боку поповнюють його духовну скарбницю своїми надбаннями, а з іншого – в чомусь обмежують.

Більш того, все це відбувається на фоні загальнодержавного світу, тобто світу сукупності людей, що регулює прояви свого «я» кожної особистості правовими, релігійними та моральними нормами. Отже, постає питання реалізації особистістю свого духовного багатства.

Так, постає актуальність дослідження питання взаємодії «людина-людина» та «людина-держава», як таких, де може відбуватися, певною мірою, симбіоз, що є взаємовигідним для всіх учасників вищезгаданих процесів. Особливо це стосується України як держави, що лише розбудовує своє громадянське суспільство, але ще не знайшла остаточного вирішення багатьох існуючих суспільних проблем.

Для дослідження цієї проблеми важливо оцінити роль держави в житті людини, окреслити її позитивні та негативні функції і впливи в регулюванні життєдіяльності особистості, а також знайти можливу відповідь на питання: «якою має бути країна для того, щоб її громадяни мали гідне життя?». Разом з тим важливо оцінити роль людини в державі, дати відповідь на питання: «що окрема особистість спроможна, здатна дати своїй нації?».

Для вирішення поставлених питань звертаємося до досвіду В.І. Вернадського, котрий, на нашу думку, є важливим, адже український учений часто розглядав у своїх дослідженнях людські та загальнолюдські проблеми. Зокрема, ідея «ноосфери» є такою, в якій дається характеристика певного ідеального суспільства, тобто такого, в якому сукупність людей є настільки духовно розвинутою, що реалізація свободи лише збагачує соціальний устрій та позитивно впливає на образ людини у планетарному масштабі.

Звісно, така думка хоч і має право на існування і багато в чому виглядає утопічною, проте в розгляді спадщини Вернадського дуже важливою є не лише кінцева мета людського поступу, а й засоби, якими людство може наблизитись до такого «ідеального» результату.

Аналіз джерел

Дослідженню відносин людини з людиною та людини з суспільством присвячено багато філософських праць на Заході. Зокрема це праці Ж.П. Сартра, А. Камю, Ж. Дерріда, З. Фройд, Т., Ф. Тьоніс, П. Бергер, Т. Лукман, Е. Гіденс, де Шарден та інших. Але реалізація результатів цих досліджень на теренах України є досить складною хоча б з огляду на те, що зміст цих праць не корелюється з нашою ментальністю та внутрішньодержавною ситуацією.

З іншого боку, попри величезну кількість досліджень спадщини В. Вернадського (а цим займалися, наприклад, Андреев О.О., Поздняков В.М, Саркісов О.А., Машкіна С.В., Лещенко А.В. та ін.), нині все ж не достатньо матеріалу з питань розгляду вченими саме проблем міжособистісних відносин та шляхів їх розв'язання.

Мета статті

Полягає у з'ясуванні особливостей відносин «людина-людина» та «людина-суспільство» з залученням щодо вирішення цих проблем спадщини В.І. Вернадського.

Основна частина

Гадаємо, що з самого початку існування сукупностей людей наділених здатністю мислити було актуальним питання взаєморозуміння та взаємодії окремого індивіда і соціуму. Іншими словами, стикаючись з необхідністю бути включеною в суспільні відносини, особистість на свідомому чи підсвідомому рівні повинна вирішити питання «Як саме реалізувати свою свободу в межах соціальних відносин?» та «Яким чином при цьому можна принести максимальну користь суспільству до якого я належу?». Такі питання, безперечно, знаходяться у площині самої специфіки суспільних відносин – з одного боку саме влаштування соціуму полягає у необхідності отримати максимальної користі від людей, що в нього включені, з іншого – особистість поповнюючи своєю працею та своїми вчинками спільноту сама є вихованою в її умовах, тож постійно отримує все необхідне для своєї фізичної, духовної та інтелектуальної діяльності від соціальної групи до якої належить.

Історично права та обов'язки окремої особистості вирішувались офіційними та моральними законами певної соціальної групи, часто регулюючись державним та релігійним вимірами суспільного буття. Більш того, досить значний період часу саме релігійний вимір буття людини врегульовував права та обов'язки окремої особистості.

Ситуація дещо змінилася з настанням епох Відродження, Просвітництва та Нового Часу, коли знову повстали ідеали права людини на свободу волі, думки та віросповідання. Все це відбувалося в період не лише зростання наукового знання, але і його значущості, що в ХХ сторіччі призвело не лише до здобуття людством знань та матеріальних благ, але й впровадження політичних та психологічних засобів маніпуляції, котрі значно обмежували духовний вимір людського буття. Питання духовного виміру окремої людини, її право на свободу та реалізацію осмислювалося у чисельних концепціях та філософських течіях (зокрема в межах екзистенціалізму, постмодернізму, неотомізму та інших), що лише доводить зростання його актуальності.

Українська ж історія є історією формування народності, яка постійно змушена відстоювати своє право на існування та зберігати власну ідентичність. Важко говорити про права окремої людини, коли сама нація часто не мала жодних прав. Тим не менш, в різні епохи культурні та інтелектуальні діячі, аналізуючи ситуацію, в якій знаходилась українська нація, одночасно осмислювали духовну ситуацію окремої особистості. Після розпаду СРСР український народ отримав змогу розбудови власного суспільства відповідно до тих ідеалів, яких потребує сучасна епоха, враховуючи при цьому менталітет нашого народу. Нині досить поширеними є поняття розбудови «громадянського» та «відкритого» суспільств як орієнтирів подальшого розвитку української держави. При цьому досить часто політична та інтелектуальна еліта посилається на досвід зарубіжних країн, як такий, що може дозволити пришвидшити цей процес. Для цього потрібно лише застосувати практику інших держав на теренах України.

На щось подібне вказував і К. Поппер, один з фундаторів концепції «відкритого суспільства», коли в передмові російським читачам (що також може трактуватися як передмова для всіх колишніх радянських країн) вказував на важливість запозичення німецької, або французької конституції та слідування шляхом Японії у розбудові правової та «відкритої» держави [8; с. 24]. Проте, незважаючи на безперечну користь зарубіжного досвіду (особливо зважаючи, що самі поняття «відкритого суспільства» та «громадянського суспільства» є продуктом західної думки), досить актуальним є також звернення до спадщини українських мислителів, принаймні тому, що їх висновки більше адаптовані до нашої ментальності. В цьому плані, досить цікавою є постать В. І. Вернадського – вченого, обсяг думки якого охоплює не лише національно-державні, але й загальнопланетарні масштаби. Це є особливо актуальним в епоху глобалізації, коли все частіше йдеться про розгляд людини не просто в межах держави, а на фоні всього суспільства нашої планети.

В.І. Вернадський розглядав буття людини у її тісному взаємозв'язку з біосферою. Тобто, буття кожної окремої людини розгортається у її співіснуванні з усіма живими організмами, де наділена розумом людина має змогу змінювати образ планети. Важливим моментом тут є духовна та інтелектуальна автентичність людини, адже лише самосвідомою особистістю може ефективно взаємодіяти з біосферою в такому аспекті.

Саме поняття «ноосфера» є хоча й, здавалося б, таким, що охоплює переважно взаємодію людства та природи, також приділяє увагу опису взаємодії відносин у площині «людина-людина». Справді, як можна говорити про ефективну взаємодію особистості та природи, коли міжособистісні стосунки часто перебувають у стані «кожен сам за себе»? Можна по-різному ставитися до концепції «ноосфери» (не лише В. І. Вернадського, а й загалом), але акцентування уваги на роль людини в природі та роль людини для людства в ній є досить важливою. Так само, важливими є і питання: «якою саме має бути людина?» та «яким має бути суспільство, в якому вона живе?»

Розглядаючи ноосферу, Володимир Вернадський бачить її як таку, що складається, переважно, з мислячих та самоактуалізованих особистостей. Це, з одного боку, дає можливість кожній окремій людині знайти своє місце в соціумі, реалізувати власну свободу, з іншого – надасть можливість людству ефективно взаємодіяти з природою, не завдаючи при цьому їй шкоди. Чисельні екологічні катаклізми в наш час вказують на слухність такої позиції, адже людина, як він і прогнозував, справді зараз може змінювати образ планети, проте досить рідко при цьому зважає на наслідки науково-технічного прогресу для Землі. Такий шлях не очікувано швидко може призвести до негативних наслідків і саме розуміння кожним своїх вчинків та відповідальності за них може зупинити процес антропогенного впливу на довкілля.

За таких умов кожна держава має бути зацікавленою в тому, щоб окрема людина мала можливість творчо мислити та розвивати свій духовний та інте-

лектуальний світ, при цьому регулюючи законом граничні рамки прояву власної свободи, але виключно для того, щоби реалізація свободи особистості не переросла в свавілля. Більш того, функціонування самої держави є більш кращим, коли воно є продуктом діяльності максимальної кількості самосвідомих та само організованих особистостей, що й зазначає В. І. Вернадський у статті «Про роль особистості в історії»: «Суспільство сильне в тій мірі, в якій воно свідоме, чим більше в ньому свідомої праці в порівнянні з іншим суспільством» [3; с. 403].

Західне суспільство, в своєму розвитку, намагається наблизитись до реалізації таких ідеалів, взявши за орієнтир модель «відкритого суспільства» К. Поппера. У такій спільноті окрема особистість має змогу реалізувати свої права та може безпосередньо впливати на стан речей в державі, громадянським якою вона є. При цьому слід зважати, що сам К. Поппер вказував на неможливість побудови саме такого суспільства (інакше така модель може стати черговою «Утопією»), але акцентував увагу на здатності людини, в процесі розбудови держави, наблизитись до його стандартів та важливості подібних прагнень (інтенцій).

Ми гадаємо, що Україні для досягнення такого високого рівня духовності важливо дбати не лише про виховання молодого покоління (тобто акцентувати увагу на інтенсивному розвитку освітньої галузі), але й давати можливість для реалізації свободи кожним окремим громадянином, при цьому, звісно, регулюючи її правовими нормами.

Тут можна знову згадати одну з центральних ідей В.І.Вернадського – ідею ноосфери, адже вона базується на понятті розумної людини, не лише як *Homo Sapiens*, а більше, як особистості, що повинна постійно розвиватися. Така людина може ефективно розпоряджатися надбаннями науково-технічного прогресу у взаємодії з природою, соціумом, та власним духовним виміром.

Це особливо актуально в добу глобалізації, коли на тлі чисельних політичних технологій та засобів маніпуляції особистість часто розглядається лише як окрема деталь єдиного державного механізму, своєрідний «гвинтик», яким зручно керувати для ефективного виконання соціальних та економічних функцій, що на нього покладено. Специфіка розгортання самого буття людини, як її реалізація в різноманітних площинах суспільної діяльності час від часу вважається не достатньо важливою, а іноді і взагалі опускається. Згадуючи Канта, можна вказати, що людина часто використовується як засіб і лише іноді – як мета.

Тому важливим є також питання про те, як саме окрема особистість може розвивати закладений в неї потенціал. Стосовно цього, В.І. Вернадський вказує, що «сили особистості та її вплив, розуміння нею життя збільшуються в міру того, як вона заглиблюється в процеси буденного життя» [3; с. 402]. Тобто, не залежно від ролі окремої особистості в суспільному вимірі, її професії, для успішного саморозвитку важливим є осмислення людиною процесів, що протікають навколо неї. Таким чином, головним є не вид діяльності, яким людина займається, а, скоріше, те, як сама людина діє в окремих ситуаці-

ях, наскільки вона осмислює хід та результат своїх дій. Це може стосуватися не лише професійної сфери: в процесі життя, буття кожної особистості розгортається в різноманітних площинах, але осмилення принципів та особливостей свого існування завжди допомагає загальному формуванню людини, як такої, що відповідає поняттю «людина» в концепції ноосфери В.І.Вернадського.

Сукупність таких людей, на думку В.І.Вернадського, і творить «ноосферу». Розглядаючи розвиток буття людства як еволюційний процес, В.І.Вернадський вірив у неодмінне досягнення людством такого рівня. Можна скептично поставитися до такої позиції, але відкидати важливість такого рівня організації буття сукупності людей неможливо.

Роль мислячих людей у функціонуванні суспільства В.І.Вернадський досить ґрунтовно демонструє в статті «Російська інтелігенція та нова Росія», де зазначається, що однією із причин революції стала віддаленість інтелігенції в Російській Імперії від потреб суспільства, в своїй боротьбі за багатство та владу: «Не цінуючи державності, інтелігенція, не дивлячись на тривалу боротьбу, за політичну свободу, не знала та не цінувала почуття свободи особистості» [5; с. 568]. Така позиція інтелектуалів, на думку мислителя, спричинила відповідну реакцію мас, що і спровокувало виникнення передреволюційної ситуації. Тут вказується на важливий для будь-якої розвинутої держави момент: правляча та інтелектуальна еліта, маючи певні економічні та правові інститути, може використовувати їх для подолання різноманітних (економічних, політичних, правових) криз в суспільстві, дбаючи таким чином про максимізацію добробуту населення держави. Вона може, також піти іншим шляхом – використовувати їх для задоволення власних потреб. Але подібні дії, врешті-решт, можуть призвести до сумних наслідків для самої еліти. Якщо проектувати це, зокрема, на класифікацію моделі держави Карла Поппера, то перший варіант є шляхом до «відкритого» суспільства, другий – є суспільством «закритим». Звичайно, піти шляхом зловживання значно простіше, але підтримка загального рівня населення з часом спричинить розквіт самої держави, а значить і життя її керівництва. Ця теза є достатньо актуальною для України, зважаючи на розмір корупції та тіньового капіталу в її межах.

Ми гадаємо, що ідея ноосфери В.І.Вернадського у моделі взаємодії між людьми багато в чому нагадує західну модель «відкритого суспільства». Звичайно ж, відмінностей між цими концепціями розвитку людства чимало, але мета утворення таких форм суспільного життя та значення їх для реалізації свободи особистості дуже схожі. Але «відкрите суспільство» К. Поппера характеризується контролем буття громадян держави правовими нормами, тоді як В.І.Вернадський нічого не зазначає з цього приводу, можливо сподіваючись на досягнення людиною такого рівня свідомості, коли державне регулювання суспільного буття вже не знадобиться.

Таким чином, витікає взаємозв'язок людини та колективу: з одного боку, метою колективу повинне стати щасливе буття окремої особистості, з іншої – окрема особистість має неодмінно працювати задля

розвитку благоустрою всього суспільства. Саме праця, як суспільна так і особистісна є запорукою розвитку соціуму, при цьому, сам соціум є, певною мірою, результатом праці окремих його одиниць. Про це В.І.Вернадський зазначає: «І ось цією працею виробляються форми поезії, такої незрівняної, чудової; ось цією працею досягається відоме суспільне знання, що виражається в інших законах, в інших звичаях, в інших ідеалах; утворюється поняття краси та багато інших, що нами приймаються» [4; с. 398] та: «Як довго йде та йшла ця робота – я не знаю, я ще не розумію і, яким чином вона відбувається, але у мене не виникає сумніву, що вона відбувається сукупною діяльністю окремих одиниць» [4; с. 398]. Таким чином, на думку В. І. Вернадського, твориться суспільна історія та здійснюється суспільний розвиток.

В.І.Вернадський, захоплюючись народом, указуючи на геніальність та багатогранність народного життя, вбачав кінцеву мету його існування в щасті кожного його члена: «Я вважаю, що народне масове життя є чимось особливим, сильним, могутнім. Маса народна володіє відомою можливістю виробляти відомі знання, розуміти явища – вона, як ціле живе, володіє своєю поезією, своїми законами, традиціями та своїм знанням; я думаю, що вона володіє ще однією якістю, – що вона дає щастя окремим особистостям, що живуть не розділено від неї» [4; 398].

Якщо аналізувати погляди В.І.Вернадського стосовно суспільної ситуації в Україні, то можна побачити, як багато кроків потрібно ще зробити нашій державі принаймні для наближення до суспільства, що іменується «ноосферою». В наш час досить багато досліджується різних труднощів з якими стикається українське суспільство. Висунуто чимало гіпотез щодо виходу з духовної, економічної та політичної кризи нашої держави. Часто вказується, що саме не виконує держава для окремої людини та що вона повинна зробити для держави. Філософські погляди В.І.Вернадського, якщо їх розглядати в площині взаємодії «людина-держава», стосуються протилежного. А саме: «Що саме може зробити для своєї держави окрема людина?». Ідея ноосфери не є ідеєю, для впровадження якої потрібні різкі зміни у державотворчому процесі. Звичайно, законотворче регулювання життя людини в суспільстві є дуже важливим, адже саме воно визначає права та обов'язки окремого індивіда. Проте, у розгляді суспільного життя, Вернадський часто акцентував свою увагу на ролі окремої людини в створенні суспільства «ноосфери». Особисті права завжди ведуть за собою особисту відповідальність і саме окремі особистості за В.І.Вернадським ведуть за собою суспільності. Особисті права ведуть за собою суспільну масу і сама суть, характер народу відображається в окремих його представниках: «Але я не бачу та не розумію, чому робота масового життя не може і не повинна виражатися особливо яскраво в окремих особистостях?» [4; с. 400].

Отже, вирішення суспільних проблем важливо починати, насамперед, із вирішення проблем особистих, реалізацію свого права на свободу, із думки про свободу суспільну, а відповідь на питання: «Що мені дала моя країна?» із питання – «Що своїй країні дав я?». Еволюція свідомості суспільства автома-

тично приведе до еволюції влади, так само як і зміни історії окремої людини внаслідок її взаємодії з іншими призведе до змін їх життєвих історій.

Висновки

Буття окремої людини є складним та багатограним процесом, що розгортається в багатьох сферах та характеризується чисельними наративами, цінностями та неповторною життєвою позицією. Проте однією з основних особливостей людського буття є те, що воно завжди є спів-буттям з іншими людьми, що в кінцевому результаті і утворює суспільство.

Розглядаючи цей процес, В.І. Вернадський не просто акцентував увагу на важливості свідомого осмислення особливостей свого життя окремою людиною, він намагався охопити те, як саме за допомогою сукупності цих осмислень формується буття суспільства, яке, при достатній кількості духовно та інтелектуально повноцінних людей має сформувати те, що ми іменуємо поняттям «ноосфера».

За В. І. Вернадським, кожна людина впродовж свого існування може досягти високого рівня внутрішнього розвитку за допомогою праці над собою. Це він довів своїм власним життям, в чому легко переконались, ознайомившись з низкою різних наукових та інших суспільних сфер котрі зміг охопити в своїй спадщині вчений, з достатньо вузькою спеціалізацією – «геологія».

У наш час відбувається чимало дискусій про «громадянське» та «відкрите» суспільство, яке тим не менш є лише продуктом свободи та думки окремих людей, що входять до їх складу, а значить для їх створення в Україні необхідний певний рівень свідомості самих українців. Таким чином, проблема формування громадянського суспільства стає про-

блемою формування власного «я» кожним окремим українцем. Звичайно, навіть тут значну роль відіграє держава, адже саме вона формує освітньо-виховні програми, створює закони, що регулюють співжиття громадян, але, з іншого боку, не держава, а більше сім'я займається вихованням дітей формуючи, таким чином, майбутнє України.

Отже, праця кожної людини (як для себе, так і для суспільства) є неодмінним аспектом формування цілісної держави, яка зможе в подальшому ефективно дбати про добробут своїх громадян та їх майбутнє.

Список літератури

1. Вернадський В. І. Биосфера / В. І. Вернадський // Биосфера и ноосфера. – М.: «Айрис-Пресс», 2004. – С. 32-101.
2. Вернадський В. І. Несколько слов о ноосфере / В. І. Вернадський // Биосфера и ноосфера. – М.: «Айрис-Пресс», 2004. – С. 470-483.
3. Вернадський В. І. О роли личности в истории / В. І. Вернадський // Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988. – С. 402-406.
4. Вернадський В. І. О роли народных масс / В. І. Вернадський // Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988. – С. 397-402.
5. Вернадський В. І. Русская интеллигенция и новая Россия / В. І. Вернадський // Биосфера и ноосфера. – М.: «Айрис-Пресс», 2004. – С. 568-570.
6. Вернадський В. І. Война и прогресс науки / В. І. Вернадський // Биосфера и ноосфера. – М.: «Айрис-Пресс», 2004. – С. 542-553.
7. Вернадський В. І. Науки о жизни в системе научного знания / В. І. Вернадський // Научная мысль как планетарное явление. – М.: «Наука», 1991. – С. 205-245.
8. Поппер К. Открытое общество и его враги т. 1 / К. Поппер. – М.: «Феникс», 1991. – 448 с.
9. Поппер К. Открытое общество и его враги т. 2 / К. Поппер. – М.: «Феникс», 1991. – 528 с.

И. В. Черноморденко, Ю. В. Карпинский

ОСОБЕННОСТИ ХАРАКТЕРА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: УКРАИНСКИЙ КОНТЕКСТ

Статья посвящена исследованию вопросов взаимоотношений и взаимодействия «человек-человек» и «человек-общество» в современную эпоху глобализации. Акцентируется внимание на предложенных В. И. Вернадским способах их решения

I. Chernomordenko, U. Karpinskiy

FEATURES OF THE INTERACTION OF THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN THE ERA OF GLOBALIZATION: UKRAINIAN CONTEXT

The article deals with the issues of relationships and interactions "human – person" and "human – society" in the era of globalization. Attention is accented on the offered V.I. Vernadsky methods of their decision.

УДК 141.319.8:004.738.5(045)

Н.В. Ішук, канд. філос. н., доц.

АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті досліджується філософсько-антропологічний дискурс Інтернет-комунікацій під кутом зору виявлення новітніх тенденцій їхнього впливу на духовний світ особистості.

Вступ

Прискорення темпів формування інформаційного суспільства пов'язане з виникненням мережі Інтернет. Із подальшим «розростанням» Мережі та перетворенням її з локального на глобальне явище у науковому середовищі не вщухають дискусії щодо людиновимірних перспектив Інтернету. Втім усе частіше йдеться не тільки про тактичні (зручність, час) переваги Інтернету у міжособистісному спілкуванні, але й про його вплив на глибинні структури людської осо-

бистості. Незважаючи на різноманітне бачення векторності, характеру та масштабів цих процесів, загально визнано є спроможність Інтернету не тільки впливати на розвиток духовної культури людства, але й транслювати новітні антропологічні тенденції.

Аналіз досліджень та публікацій

Теоретичні аспекти комунікації в Інтернеті під кутом зору перспективи максимальної антропологізації інформаційного поля Мережі визначені роботами